

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Subkultura vzpoury: analýza proti-kapitalistických
hnutí v českém prostředí**

Matěj Šlesinger

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Subkultura vzpoury: analýza proti-kapitalistických
hnutí v českém prostředí**

Matěj Šlesinger

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Matěj Šlesinger

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Petru Krčálovi, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení této práce, jeho cenné rady a především za čas, jenž věnoval konzultacím a práci samotné.

Obsah

Teoretická část	9
1. Subkultura	9
1.1 Historie výzkumu subkultur	10
1.2 Karneval protestu	13
2. Nová sociální hnutí	16
2.1 Nová a radikální sociální hnutí	17
2.2 Prefigurativní politika	18
3. Antikapitalismus	19
Empirická část.....	21
4. Metodologie výzkumu	21
4.1 Kvalitativní obsahová analýza	22
4.2 Analýza	23
5. Právo na město	24
6. Klimatická spravedlnost.....	29
7. Změna přichází zevnitř.....	34
Závěr	40
Seznam literatury	43
Teoretické zdroje.....	43
Analyzovaná data.....	49
Resumé.....	52

Úvod

Současná politologie již neobrací pozornost svého bádání pouze na klasické politické aktéry a myšlenky. Především rozplynutí starých ideologií v současném diskurzu bylo hlavní motivací k rozpracování tohoto tématu. Práce představí různá hnutí a subkultury, která se vymezují vůči současnému socioekonomickému systému v České republice, tedy kapitalismu. Antikapitalistická hnutí se v současnosti staví především do protikladu k ekonomickému neoliberalismu a jeho vlastnostem. Nemusí se však nutně jednat o revoluční tendence. Výraznými tématy, proti nimž aktivisté bojují, může být komercializace veřejného prostoru a života, prekarizace práce, globalizace, nebo nedostatečné změny k ochraně životního prostředí. Právě subkulturní prostředí je určitou platformou pro rekrutování nových aktivistů, místem pro jejich setkávání, předávání informací a propagaci jejich požadavků a jich samotných. Kulturní akce ve formě *Do It Yourself* jsou také ale možností financování jejich aktivit skrze benefiční koncerty či sbírky (srov. Slačálek, Charvát 2019).

Text bude zaměřen na různé subkultury a sociální hnutí, jenž svou prefigurativní politikou přeměňují v určité formě ideologii na životní styl a politiku nahrazují akcemi typu „tady a teď“. V rámci svých komunit pořádají nekomerční koncerty, zakládají družstevní bistra a nakladatelství, obsazují domy, vytváří bezpečné směnné prostory a provozují mnoho dalších různorodých činností. Ústřední postavení ve všech činnostech zkoumaných uskupení má myšlenka *Do It Yourself* (DIY), popřípadě *Do It Together* (DIT), se kterou se snaží vymanit ze zaběhlých struktur kapitálu a komercializace. Snaží se veškeré financování vést nezávisle, bez potřeby kapitálu, kterému by se zaprodali. Zároveň jsou tyto aktivity častokrát provozovány v rámci autonomního prostředí (Holtzman a kol. 2007) – právě autonomie jako politické myšlení je podstatnou součástí převážné části hnutí a uskupení, jichž se tato práce dotýká. Pro rozvoj svých myšlenek a

ideálů je pro aktivisty vhodné disponovat vlastním prostorem. Takovým místem se pokusilo na krátko stát *Autonomní sociální centrum Klinika*.

Studium subkultur a sociálních hnutí je interdisciplinárním polem, na kterém se stýkají antropologové, sociologové, politologové a další vědci z různorodých oborů. Za nejvlivnější autory lze označit autory z tzv. *Center for Contemporary Cultural Studies* z Birminghamu (Cohen 1972, Halls, Jefferson 1976, Hebdige 1979), kteří položili základ výzkumu hudebních subkultur mládeže. Podstatný myšlenkový směr ve výzkumu subkultur je však i tzv. postsubkulturní obrat, který staví na kritice právě autorů z birminghamské školy (např. Muggleton 2000, 2003; Bennet 1999). Historickému exkurzu výzkumu, jeho podstatnému vývoji, nejvlivnějším autorům a definici samotného termínu subkultura se dotkne počáteční teoretická část práce.

Tématu se subkultur a sociálních hnutí rovněž věnují vědci v tuzemském prostředí. Na přelomu tisíciletí se čeští politologové subkulturami zabývali z pohledu extremismu a společenské nebezpečnosti, především autoři z „brněnské školy“ okolo Miroslava Mareše (Mareš a kol. 2004, Mareš, Smolík 2012) a položili v českém akademickém prostředí určité základy. Tématu se věnuje i dvojice Císař a Koubek (2012), zkoumající hudební subkulturu HC/punk ve specifickém prostředí brněnské scény. Při zkoumání této subkultury pracují se dvěma perspektivy rozměrů — komercializace a politická participace vybrané scény. Z nedávných publikací se hudebním subkulturám mládeže v Česku věnuje i kniha *Mikrofon je naše bomba* (Charvát, Kuřík a kol 2018), která nabízí možnosti rozdílných přístupů ke studiu subkultur z řad interdisciplinárního týmu. Nedílnou součástí těchto výzkumů v České republice je kniha *Revolta stylem* (Kolářová 2011), jenž zkoumá vybrané subkultury zevnitř a přináší základní teoretický přehled. K tématu velkým dílem přispívají i především historici z Centra pro studium populární kultury, zejména Ondřej Daniel s knihou *Násilím proti „novému biedermeieru“* (Daniel 2016) a kolektivní monografie *Kultura svépomocí* (Daniel a kol. 2016). Tématu sociálních hnutí se v českém prostředí

zabývá Arnošt Novák (2017) a to z perspektivy teorie nových a nejnovějších sociálních hnutí. Politickému aktivismu v České republice očima teorií sociálních hnutí se věnovala ve studii trojice vědců Císař, Navrátilová a Vráblíková (2011), která představila 3 typy politického aktivismu v českém kontextu a v rámci provedené analýzy je mezi sebou porovnávala.

Práce se tedy zaměří v úvodní části na teoretické vymezení subkultur, jejich výzkumu a nejvlivnější školy, dále představí pojetí nových sociálních hnutí a pojmy, jež jsou relevantní pro pozdější části textu. Přiblíží protestní taktiky, především ve formě prefigurativní politiky, které nová sociální hnutí používají. Rovněž přiblíží určité postmoderní rozmělnění hranic mezi sociálním hnutím a subkulturou. Praktická část se zaměří již na samotné specifické subkultury a hnutí s proti-kapitalistickými myšlenkami. Cílem práce je zmapovat specifické subkulturní prostředí a analyzovat kritické socioekonomické výstupy vybraných uskupení, čehož má být dosaženo především za pomoci kvalitativní obsahové analýzy. Mezi interpretovaná data jsou zařazena subkulturní média — tedy magazíny, sociální sítě, či webové stránky. Dosažení cíle by mělo být naplněno za pomoci následujících výzkumných otázek: 1) Jakou formou protestu se zkoumané subjekty vymezují vůči kapitalismu? 2) Co konkrétně patří mezi cíle kritiky? 3) Nabízí nějakou alternativu k současnému socio-ekonomickému systému?

Teoretická část

1. Subkultura

Pro specifické části většinové kultury určitého národa nebo státního celku, které se od ní výrazným způsobem liší, má sociologie výraz *subkultura*. Jedná se o menší sociální skupiny, jež sdílejí sobě vlastní hodnoty a normy, které nejsou slučitelné s většinovou společností. Jelikož se svou odlišností dostávají často do nesmiřitelných střetů, lze také mluvit o kontrakultuře (Smolík 2010: 30—31). Lze si představit v podstatě další kulturu vně další kultury, která však svou podstatu staví na odlišnosti.

Održení od majoritní kultury je vlastně tvořeno percepcí jedinců z většinové společnosti. Chování jedinců z jednotlivých subkultur bývá často nahlíženo jako deviantní a tedy nepřijatelné. Pokud se takové chování děje mimo rámec zákonů, o deviantní chování se opravdu může jednat. Často však bývá takové chování nahlíženo většinovou společností minimálně jako zvláštní, a i jako takové odmítáno (Ibidem: 32).

Smolík (2010: 34) tvoří typologii členěním subkultur podle věku (subkultury mládeže), podle povolání či víry (profesní asociace, sekty), podle zájmů (zájmová hnutí), a dále podle rasy, etnika apod. Právě subkultury mládeže bývají častým předmětem výzkumů, především hudební subkultury mládeže (viz např. Charvát, Kuřík a kol. 2018). Tato práce se nezabývá pouze hudebními subkulturami mládeže (HC/punk, anarcho-punk), ale také specifickou skupinou — squattingem, který bývá označován za místo střetu více subkultur, v českém prostředí squattingu to dokonce Novák (2018: 213) nazývá „subkulturní kolonizací“.

Výrazným specifikem odlišující subkultury od masové kultury je vlastní originální životní styl. Téměř každá subkultura disponuje vlastním stylem, jímž se výrazně esteticky odlišuje od zbytku společnosti, a také přináší pocit

autenticity. Dále svým vlastním prostorem, jenž poskytuje možnost pro vnitřní socializaci. Jak bylo řečeno již výše, reakce společnosti je podstatnou definiční a vlastně existenční nutností subkultury, která se naopak sama definuje rezistencí a odporem vůči společnosti (Kolářová 2011: 16—17). Autentický subkulturní styl je jednak nejvýraznějším znakem jejich odlišnosti, ale také častým předmětem výzkumů a velké části publikací (viz Hebdige 1979).

1.1 Historie výzkumu subkultur

Studiu subkultur se již od počátku minulého století věnovala dlouhá řada autorů a badatelů. Tato kapitola představí nejvýznamnější a nejucelenější pohledy, jenž někdy nemusí působit úplně jednotně, přičemž ani samotní autoři by nejspíše nesouhlasili s podobným zaškatením. Pro cíle této práce a kapitoly by však zkrácený průřez historií výzkumu měl být naprosto dostačující.

První ucelenější výzkum subkultur lze připsat již na počátku 20. let minulého století tzv. chicagské škole, jež se zformovala na Chicagské univerzitě v rámci katedry sociologie a antropologie. Výzkumníci z této katedry kombinovali při výzkumech prvky sociologických a etnologických technik, výrazně aplikované především na terénní výzkumy.

Chicago, které nabízelo rozmanité složky společnosti, umocňováno silnou migrací z jihu, nabízelo jakési ideální prostředí pro vznik mikrosociologického výzkumu. Předmětem zájmu byly zpočátku výrazně deviantní skupiny společnosti jako např. tuláci, kriminálníci, imigranti (Thornton 1997). Chicagská škola pomohla určit jak přistupovat k něčemu jako jsou subkultury, a hlavně jakým způsobem lze něco takového odborně studovat.

Jeden z vědců ze zmiňované chicagské školy Becker (1963) ve svém textu o jazzových muzikantech popisuje na teorii deviance způsob, jakým může vznikat subkultura. Lidé, jejichž chování je označováno většinou společností jako deviantní (zloději, bezdomovci), většinou svoje chování považují naopak za normální či přijatelné. Sdružují se tedy ve společnosti dalších lidí, kteří sdílejí

podobný, nebo stejný pohled na toto chování. V rámci takové problémové společnosti se začne vytvářet samostatná kultura, jež určitým způsobem není slučitelná s kulturou většinovou. Jelikož ale působí tato odtržená komunita stále vně kultury většinové, jedná se o tzv. subkulturu (ibidem: 56). Opět se zde ukazuje, že vnímání většinovou společností jako něco nenormálního, je základní při hledání definice subkultury.

Na pevné základy postavené chicagskou školou navazuje studium subkultur po druhé světové válce. Výzkum se začíná zaměřovat již výrazněji na subkultury mládeže, jež se snaží odlišit od světa dospělých a především od masové společnosti. Postupným zlepšováním finančních podmínek, rozvojem masmédií a celkovým rozvojem poválečných společností nacházela mládež možnosti k rozvoji vlastního světa zcela odtrženého od světa dospělých (Smolík 2010: 73).

V atmosféře 60. a 70. let ve Velké Británii vzniká dosud nejvlivnější výzkumná instituce zabývající se tímto fenoménem, a tedy *Center for Contemporary Cultural Studies* (CCCS) na Birminghamské univerzitě. V době bohaté na nově vznikající subkultury (punk, skinhead, hippies, disco apod.) CCCS působila v roli velmi aktuální a relevantní výzkumné instituce. Mezi nejvýraznějšími akademiky z *Center for Contemporary Cultural Studies* patří zakladatel instituce Richard Hoggart a jeho nástupce Stuart Hall.

Autoři birminghamské školy hleděli na subkultury specifickou optikou neomarxismu. Hudební subkultury jako např. punk pro ně představovaly určité znovunalezení tříd a dokonce obnovu třídního boje (Clarke a kol. 2006: 17—21), kdy především dělnická mládež nenacházela uspokojení v ustavující se společenské převaze středních tříd. Mládež místo skutečného řešení problémů unikala do prostředí svých subkultur, ve kterých tyto problémy řešila pouze imaginárně (ibidem: 37). Zároveň většina autorů z *Center for Contemporary Cultural Studies* chápala v neomarxistickém pojetí subkultury jako protiváhu

k dominantní kultuře, která zčásti utváří dominantní ideologii společnosti (ibidem: 12).

Odlišný přístup v rámci výzkumu v *Center for Contemporary Cultural Studies* razil Dick Hebdige, jenž se u subkultur zaměřoval na jejich specifický styl a symboliku, kterou podroboval sémiologické analýze (Hebdige 1979). Na rozdíl od svých kolegů z birminghamské univerzity spatřoval cestu k rozklíčování subkultur v jejich expresivním stylu. Hodnota stylu spočívala ve schopnosti „říkat ve správný čas ty správné věci tím správným způsobem“, a zároveň by styl měl odrážet hodnoty a životní styl samotné subkultury (ibidem: 171).

V 90. letech se začíná proměňovat jak přístup k subkulturám, tak ale i subkultury samotné. Vzniká řada nových stylů, obzvláště okolo elektrické taneční hudby (jungle, techno, acid house), které se přestávají podobat starým homogenním subkulturám. Na rave party se scházejí lidé rozdílně oblečení a střídavě hraje naprosto odlišná hudba. Na tuto změnu reagují taktéž badatelé, především kritikou předchozích přístupů a hlavně autorů z *Center for Contemporary Cultural Studies*. Tato změna ve výzkumu bývá označován jako tzv. postsubkulturní obrat. Muggleton (2000: 48) tvrdí, že v postmoderní době se většinová kultura již tříští sama a utváří se velké množství různých životních stylů. Stává se tedy velmi složité sledovat specifickou subkulturu a vnímat jí pouze jako homogenní celek, jenž je naprosto odtržen od světa dalších společenství.

Podle autorů z postsubkulturních studií již samotný pojem subkultura může být zavádějící. Takový termín podle nich připomíná velkou míru autonomie a samostatného kulturního systému, v němž se většina silně společně identifikuje. Proto autoři okolo postsubkulturních studií navrhují užívání pojmu *scéna*, který dle nich více odpovídá realitě — tedy větší přerov jednotlivých estetických a životních stylů, větší mobilita a volnější identifikace (Muggleton, Weinzierl

2003: 6—7). V práci bude však nadále užíván pojem subkultura pro jednotnost textu.

Kritizován je přístup k subkulturám jako k jednotným celkům, jež navenek spojuje společný styl a hudba. Zároveň pohled na subkultury jako na vzpurné části většinové kultury se stává jaksi přežitkem (Bennett 1999: 605). Především nové hudební styly (viz výše) spojují dohromady více individualizovaných jedinců, lišících se jak vizuálně, tak prostředím, ze kterého přichází. Takovéto pouze chvilkové spojení se může označovat jako tzv. *neo-tribes* (nové kmeny), jež pojí pouze současná chvíle v podobě party (ibidem: 614). V postsubkulturním přístupu jsou bráni více na zřetel jednotlivci a jejich styl je chápán spíš jako konzumní volba v post-kapitalistickém prostředí.

Takovéto party se však nestávají pouze odpolitizovanou taneční akcí. Především anti-globalizační hnutí zvládaly proměnit své kulturní akce ve zjevně politické „anarchistické bazary“ (Muggleton, Weinzierl 2003: 15). Subkultury již neprotestují svým expresivním stylem, který se stejně rozměnil, ale především přímými akcemi. Nekonvenční forma politické participace se nejenom silně podobá novým sociálním hnutím, ale také se jejich protestu vůči neoliberalismu dostává větší publicity. Kombinace subkulturních prvků a opozice hegemonii ve formě post-marxistické kontrakultury dává vzniknout tzv. karnevalům protestu (ibidem: 15—16), někdy také nazývané jako *protestivals* (viz další odstavec).

1.2 Karneval protestu

Politika mimoparlamentních aktérů jako jsou subkultury mládeže, nová sociální hnutí a části občanské společnosti začala vstupovat nejen na festivaly a kulturní akce (více např. Kuřík 2018), ale také si forma jejich politické participace začala osvojovat určité festivalové a karnevalové prvky. St. John (2008) dokonce přichází s termínem *protestivals*, který představuje konkrétně na protestech alter-globalizačních hnutí. Jako karnevaly protestu (*protestivals*) jsou označovány konfrontace neoliberalismu, vyznačující se obnovou autonomismu, anarchismu a

přímé akce. Jedná se o taktické konfrontování na vhodných místech a událostech, jako například zasedání G7 či WTO. Při takových událostech jsou globální finanční instituce a politické elity pod drobnohledem médií a veřejnosti, tedy nejvíce zranitelné. Touto specifickou formou protestu se vyznačovala především alter-globalizační hnutí na přelomu tisíciletí (St. John 2008: 168).

Protestivally se skládají z určitých prvků divadelního jazyka a dramaturgie, spojené s okázalostí karnevalů. Performativní prvky a výkony jsou proměňovány ve „veřejné rituály“, jenž jsou předváděny s motivací a za účelem přeměny světa, v němž se odehrávají. Nejčastějším cílem kritiky se stávají právě transnacionální korporace stavěny do kontrastu s prostředím lokální komunity. Jako místa konání jsou často zvoleny ulice před okázalými konferenčními centry nebo ulice se sídlem korporací, která jsou zabrána ve jménu „lidu“, „demokracie“ či „spravedlnosti“ a mají za cíl dát vyniknout zmiňovanému kontrastu (ibidem 179—182). Alberto Melucci (1989: 175) dokonce současná hnutí kvůli jejich taktikám označuje za „odhalovače“ (*revealers*). Moc v současnosti bývá často skryta pod rouškou formálních pravidel a za byrokratickými a technokratickými procedurami. Obdobně se na tato hnutí a jejich taktiky dívá David Graeber (2002: 68), který tvrdí, že nejde o uchopení moci, jako spíše o „demaskování, delegitimizování a odbourávání mechanismů nadvlády“, při kterém si neustále vybojuvávají a rozšiřují prostor své autonomie.

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly, politika se dostává i za hranice samotných festivalů. V současnosti však již nejsou festivaly brány jako něco radikálního, nebo kontra-kulturního, naopak jsou dokonce společností přijímané jako každoročně se opakující události. I přesto dnešní festivaly obsahují určitý politický element, někdy až radikální (Martin 2014: 87).

Takový politický element byl dokonce podroben výzkumu v nedávné době i v českém prostředí. Bob Kuřík (2018) zkoumal tři tuzemské punkové festivaly (Fluff Fest, Mighty Sounds, Pod Parou), na kterých mimo jiné analyzoval, jaké

obsahy nabývají jejich politické fragmenty (elementy). Všechny tři festivaly nabízely, i když v rozdílné formě, souvislost mezi životním stylem a politikou. Nejvýrazněji však byla politika patrná na Fluff Festu a to dokonce tak, že: „politika nevystupuje jako jedna ze součástí doprovodného programu, ale jako klíčová součást a jeden z hlavních pilířů celého festivalu“ (ibidem: 52). Je zde zdůrazňována politika jdoucí zdola, tedy cestou radikálních kolektivů vycházejících z anarchizujících a solidarizujících politik přímé akce, *DIY* a radikální etiky. V rámci této etiky jsou do každodennosti otisknuta témata jako autonomie, antirasismus, anarchismus, radikální feminismus, ekologie, veganství a další (ibidem: 50).

2. Nová sociální hnutí

Na určité rozměňování v rámci subkulturního stylu a subkulturního prostředí celkově upozornili již autoři z tzv. postsubkulturního obratu (viz výše). Zároveň s tím se proměňují i formy protestů, které se častokrát mísí s kulturními akcemi. Promíchává se však i strategie politického aktivismu subkultur mládeže a nových sociálních hnutí, která tlačí spíše na změnu životního stylu a vzniká jakási životní etika (Barša, Císař 2004; Haenfler a kol. 2012). Pro výzkum současných aktivistických subkultur a uskupení se tedy stává velmi relevantní a nápomocná teorie tzv. nových sociálních hnutí. Nejprve než se dostaneme k samotnému vysvětlení nových sociálních hnutí, je třeba ukázat, jakým způsobem se v současnosti již téměř překrývají se subkulturami.

Určitého spojení nových sociálních hnutí a subkultur mládeže ve formách aktivismu si všímá i Marta Kolářová (2011: 28), jenž tvrdí, že: „[n]ové protestní skupiny používají subkulturní kódy v politickém poli. Hudební kmeny mladých se spojily v určitých případech s radikálními levicově orientovanými kontrakulturami a expresivními ekologickými a mírovými hnutími a vytvořily tak nové postsubkulturní formace. Ty se vymezují proti hegemonické kultuře neoliberalismu“.

Takové vymezení však může nabírat „pouze“ podobu každodenních osobních rozhodnutí. Jedinci s podobnou „politikou každodennosti“ vnímají veškerá svá rozhodnutí a volby jako součást většího celku, jenž ve finální podobě má pozitivní dopady na změnu společnosti (Haenfler a kol. 2012: 15—16). Například vegetariánství nebo veganství je velmi časté v environmentálním hnutí, stejně jako feminismus a anti-sexismus v subkultuře HC/punk. Podobná forma aktivismu zdola navazuje na anarchistickou tradici z přelomu 19. a 20. století, která vyvazovala protest ze vztahu dělník — pracoviště a vlastně jakékoliv formy reprezentace. Svobody, dle anarchistické kritiky reprezentace, lze dosáhnout pouze osvobozením sebe samotných, jakožto podrobených subjektů (Ehrlich 1996).

2.1 Nová a radikální sociální hnutí

S rozvojem sociálního státu a vznikem středních tříd došlo k utlumení třídního antagonismu. To však neznamenalo úplný konec sociálních bojů, ty naopak začaly nabývat spíše povahu antiautoritářskou (Barša, Císař 2004: 46). Politiku 60. a 70. let navíc obohatila nová sociální hnutí o post-materiální hodnoty, s nimiž jsou tato hnutí převážně spojena. Taková sociální hnutí se lišila od těch starých také tím, že jim již nešlo o prosazování společných zájmů jedné určité sociální skupiny (třídy). Společná identita byla spíše konstruovaná a vázaná na sebe-identifikaci s konkrétním hnutím (Melucci 1996). Mezi takto definované sociální hnutí lze řadit například ekologická hnutí, hnutí etnických menšin, feministická a sexuální hnutí, ale i skupiny nekonformní mládeže (Barša, Císař 2004: 103). Je možné pozorovat, že taková uskupení již opravdu nelze kategorizovat pod jednotné masové skupiny se společným zájmem, je to naopak společná identita atomizovaných jednotlivců, jenž spojuje taková hnutí dohromady.

Radikální aktivistická hnutí, jak pravicová, tak levicová, stojí v opozici k politickému systému jako celku. Oproti „starým“ a „novým“ protestním hnutím odmítají reformistické dílčí požadavky, a samy požadují určitou podobu budoucího uspořádání společnosti, jež se výrazně liší od toho současného (Williams 2004: 103). Podobným odmítáním spolupráce s politickým systémem se stávají radikální sociální hnutí pro širokou veřejnost spíše nedostupná a nevábná. Prostor pro rozvoj členské základny a činností samotných se tedy stávají subkultury a subkulturní prostředí, jak již bylo několikrát zmiňováno.

Nejčastějším cílem pro radikální sociální hnutí jsou v poslední době především nadnárodní politické a ekonomické instituce, jako např. NATO, MMF. Tedy protesty spojené s alter-globalizačním hnutím (srov. Kolářová 2009). O jedné z taktik protestu takových hnutí již byla zmínka v kapitole zabývající se karnevaly protestu, tzv. protestivaly. Festivaly či performance tvoří část strategie

protestů českých aktivistů, ale také i u nových aktivistů, dokonce o něco více, než u aktivistů radikálních (Císař a kol. 2011: 145).

Pro radikálnější sociální hnutí vznikající v 60. a 70. letech však sociologické perspektivy a teorie nejsou pro některé autory dostačující a to především pro dvojici Fitzgerald a Rodgers (2000). Teorie nových sociálních hnutí prý nejsou dostačující z hlediska pojmání komplexity radikálnějších hnutí. Tyto „staré“ teorie se zaměřují především na identitu a tím jim uniká komplexita ideologií, taktik, či organizačních struktur, jenž radikální sociální hnutí naskýtají (Fitzgerald, Rodgers 2000: 576). Dvojice autorek proto navrhuje analyzovat taková hnutí jejich vlastními pojmy. Je třeba přijít s takovým přístupem, který nám pomůže porozumět organizacím skrze pohled samotných aktivistů (ibidem: 579).

2.2 Prefigurativní politika

Již byly zmíněny různé taktiky protestů nových sociálních hnutí a aktivistů, nyní se zaměříme na specifickou taktiku *prefigurativní politiky*, která nám může pomoci pochopit jednání samotných hnutí, ale i velmi úzké sblížení se subkulturami. Aktivisté jednající v rámci prefigurace se snaží o to, aby proces, kterým usilují o dosažení svých cílů, již byl ztělesněním těchto cílů a především jejich vize společnosti. Stírá se rozdíl mezi problémem řešeným v tom okamžiku, a cílem v budoucnosti, za který je veden boj v podobě protestu (Maeckelbergh 2009: 66—67). Jedná se tedy o určitou strategii sociální změny skrze změnu svého vlastního života a světa kolem sebe. Budováním svého vysněného světa v rámci světa skutečného, ve kterém se protest odehrává, je velmi čitelným prvkem především u například squatterských hnutí, a vlastně i hybnou silou *Do It Yourself* (DIY) myšlenky (viz kapitola Změna přicházející zevnitř).

Základem pro prefigurativní jednání není něco požadovat, ale tyto nevyslovené požadavky žít. Velká část současných levicových aktivistů odmítá obracet se na stát a vládu se svými požadavky na změnu, jako spíše, že „fyzicky zasahují proti

státní moci ve formě přednastavením vlastní alternativy [společnosti]“ (Graeber 2002: 62). Prefigurativní jednání tedy lze chápat jako fyzickou obdobu protestu v nejčitelnější podobě, kdy se protest stává součástí života.

Jednou z možností prefigurativní politiky může být i změna životního stylu a samotných životních rozhodnutí, jako například veganství nebo přívrženci straight edge. Důležitým prvek pro prefiguraci se také stává autonomní prostor, ve kterém tyto změny a rozhodnutí je možné uskutečňovat, ať už se jedná o nezávislá vydavatelství, obsazené domy nebo komunitní zahrádky. Prefigurativní aktivitou jedinci vlastně neberou ohled na přetrvávající socio-ekonomický systém v podobě kapitalismu, a snaží se vytvořit svůj vlastní. V subkulturním prostředí se snaha o změnu politizací každodennosti odehrává v rámci přeměny různých ideologií do vlastní životní etiky. Již Clark (2003: 233) ve své analýze počátků proměny punku v 80. letech sleduje, jak se subkulturní prostředí punku formuje okolo každodenní praxe anarchismu. To především ve snaze o soběstačnost a formou různorodých činností s principem *Do It Yourself*.

3. Antikapitalismus

Samotný antikapitalismus byl již v této práci zmiňován několikrát, podobně výrazy jako neoliberalismus apod. Tato kapitola má za cíl osvětlit obdobné pojmy, proti čemu se vlastně „antikapitalisté“ vymezují, a zároveň blíže představit myšlenky současného antikapitalismu, jež jsou nesené subkulturami a hnutími, kterých se tato práce týká.

Pro pochopení moderního kapitalismu je podstatný popis procesu přechodu od klasického ekonomického liberalismu k současnému neoliberalismu. Boltanski a Chiapelli (2007) mluví o přechodu od průmyslo-byrokratického kapitalismu ke kapitalismu síťovému. Ten se vyznačuje svým zaměřením na přítomnost a především na využívání nových komunikačních technologií. Lidé se v něm

stávají více zodpovědní sami za sebe, za svůj vzhled, úspěchy a dokonce i osud (McDonald 2006: 32). Člověk se ve společnosti ocitá sám sobě na pospas.

Pohled na samotný neoliberalismus se liší odlišnými přístupy autorů. Následující výčet autorů má podobný definiční přístup a to skrze pojem projekt. Clarke (2004) přistupuje k neoliberalismu, spíše než jako k ideologii, jako k „hegemonnímu projektu“ (ibidem: 89). Takový neoliberální projekt si klade za cíl proměnit všechny sociální vztahy ve specifickou podobu, ve které by odpovídaly především a pouze tržní logice (Leys 2001), a zároveň si vytyčuje akumulovat kapitál za účelem restaurace kapitalismu na úkor sociálního státu (Harvey 2005). S termínem neoliberální projekt pracuje rovněž Day (2005), jež smysl projektu spojuje s neustálou snahou kapitálu o globalizaci, spjatou s rostoucí kontrolou společnosti (ibidem: 6—8). Státní aparáty a kapitalistické vykořisťování udržují a neustále prohlubují ve společnosti nerovnosti mezi pohlavími, rasami, generacemi apod. (ibidem: 8).

V České republice lze uvažovat o specifické formě neoliberalismu, jenž vznikl až v 90. letech proměnou ze státního socialismu na volnotržní ekonomiku. Tento proces proměny navíc provázela kontroverzní kuponová privatizace. Historik Power a politolog Weinfurter (2015) dokonce píše o silné politické vůli k aplikování i těch nejvíce diskutabilních thatcherovských politických praxí na českou ekonomiku. Při budování nových východoevropských neoliberalismů, do kterých patří i ten český, bylo možné sledovat klíčovou roli mezinárodních expertů a finančních institucí (Bockman 2011: 191). S tím paralelně v průběhu 90. let prudce rostly platy manažerů ve finančním sektoru a právníků v porovnání se stagnujícími platy lékařů a klesajícími výdělky manuálních pracovníků (Mlčoch a kol. 2000: 267).

Na takový vývoj české ekonomiky a společnosti odpověděli radikálnější aktivisté výraznějšími protesty v Praze na přelomu tisíciletí. Při výročním zasedání Mezinárodního měnového fondu (IMF) a Světové banky (WB) v září roku 2000

vypukly v Praze protesty směřující především proti globalizaci a kapitalismu. Radikálnější část protestujících ničila výlohy fast foodů, luxusních obchodů a bank. Několikadenních protestů se zúčastnilo okolo 10 000 lidí i z různých zemí Evropy (srov. Český rozhlas 2019; ČT24 2010; Kolářová 2009).

Jako určitá forma odporu proti kapitalismu funguje také *Do It Yourself* (DIY) etika či praxe. I když je *DIY* často spjaté s kulturními, respektive subkulturními aktivitami, s myšlenkou „udělej si sám“ je možné provozovat od vzdělávacích center až po bistra a jídelny (srov. Holtzman a kol. 2007). Podobně to popisuje v rozhovoru jeden z provozovatelů multifunkční budovy *Eternia* na pražském Smíchově Tomáš Kadlec:

„Asi jako každého člověka z našeho punkového podhoubí nás celý život doprovází snaha si v tomhle světě, kterej se nám nelíbí, urvat malej fragment na realizaci svých představ o tom, jak by měl vypadat. Ať už ty útěky za svobodou řešíme duševně nebo hmotně. (...)“ (Jandová 2020).

Podobný „fragment“ pro realizaci svých vlastních hodnot ve světě okolo sebe lze spatřit ve squattingu, autonomních centrech a různých autonomních prostorech, jenž si specifické uskupení vytváří. V takových prostorech hraje významnou roli snaha o odstranění vlivu okolního kapitalismu na ekonomické, ale i sociální vazby uvnitř kolektivu (Clark 2003: 234; Holtzman a kol. 2007: 45).

Empirická část

4. Metodologie výzkumu

Výzkumná část práce se zabývá specifickými proti-kapitalistickými výstupy jednotlivých subkultur a hnutí. Data byla sledována od počátku roku 2015 v souvislosti s projektem *Autonomní sociální centrum Klinika*, jež zahájilo svou činnost na konci roku 2014 a otevřelo znova debaty o prostorové autonomie mezi sledovanými subkulturami. Zároveň na začátku roku 2015 vzniklo hnutí *Limity*

jsme my, které na sebe upoutalo pozornost svými přímými akcemi jak širokou veřejností, tak hlavně v proti-kapitalistickém táboře. Doba 5 let od počátku analýzy byla taktéž plodná na velké množství koncertů a akcí, a zároveň ještě lze mluvit o nějaké aktuálnosti a relevantnosti. Za pomoci kvalitativní obsahové analýzy jsou podrobena výzkumu data ve formě anarchistických časopisů Existence, Zdola a sloupky z magazínu A2. Prozkoumány byly všechny dostupné vydání těchto časopisů od roku 2015 až po datum zahájení analýzy. Dále od tohoto data webové stránky *Anarchistické federace* a kolektivů jako *Kolektiv 115*, *Food Not Bombs* apod., jenž byly často spjaty se sledovanými akcemi. Mezi analyzovaná data byly zařazeny i různé příručky a manifesty, které tyto kolektivy publikovaly. Pro informace z konaných akcí a kontext s nimi spjatý byly analyzovány i Facebookové a Twitterové profily zmiňovaných kolektivů. Celkově se jednalo přibližně o 15 000 slov ve 12 vydání časopisů a obdobné množství slov na webových stránkách a profilech sociálních sítí. Provedená analýza má za cíl zodpovědět především tyto výzkumné otázky: 1) Jakou formou protestu se vymezují vůči kapitalismu? 2) Co konkrétně patří mezi cíle kritiky? 3) Nabízí nějakou alternativu k současnému socio-ekonomickému systému?

4.1 Kvalitativní obsahová analýza

Dle povahy cíle práce, povahy výzkumných otázek a především také kvůli povaze zkoumaných dat byla vybrána kvalitativní obsahová analýza. Ta se na rozdíl od analýzy kvantitativní nezabývá četností určitých jevů, ani síle vztahů mezi nimi. Tím, že se data neomezují a neredukují pouze na jednotlivá slova, je možné k nim přistupovat z širšího hlediska. Takový kvalitativní nástroj tedy nabízí ideální možnost k interpretaci ideových a politických výstupů analyzovaných uskupení, jež jsou středobodem této analýzy. Vzhledem k formě analyzovaných dat, která jsou pouze v textové podobě, je rovněž obsahová analýza vhodnou metodou k výzkumu (Schreier 2014).

V kontrastu s kvantitativními přístupy má zvolená metoda navrch ve zdůrazňování „situačního a strukturálního kontextu“ (Strauss 1987: 2).

Kvalitativní obsahová analýza má jako nástroj tu výhodu, že může zkoumané jevy interpretovat a to především v nějakém kontextu, zároveň výzkumník dostává příležitost pochopit postoje a názory na svět autora analyzovaných textů (Berg 2000: 242), což je vlastně jeden z hlavních cílů této výzkumné práce. V praxi to tedy znamená, že v první fázi analýzy se nejprve důkladně nastudují veškerá nashromážděná data, ty se následně roztrídí a nakupí do příslušných témat. Díky tomu je možné kategoricky představit a interpretovat specifické jevy, v případě této práce se jedná o proti-kapitalistické projevy ze subkulturních prostředí.

Podstatné tedy je prozkoumat povahu vybraných jevů a ty poté interpretovat v kontextu relevantních teorií. S podobným přístupem pracují výzkumníci při využívání tzv. zakotvené metody (*grounded theory*), jenž poskytnutí teorie považují za nepostradatelné pro poznání nějakého sociálního fenoménu (Strauss 1987: 6), v tomto případě antikapitalismu. Strauss (ibidem: 27) označuje za klíčové při procesu kvalitativní analýzy používání kódů (*coding*). V případě této analýzy je použité tzv. induktivní kódování, to znamená, že povaha kódů vychází z předchozí teoretické části práce. Specificky se jedná o kódy ve formě tematických kategorií, přičemž shrnutí vybraných témat by mělo vést k zodpovězení výzkumných otázek. Tyto tematické kategorie, jež zastávají a shrnují podobné významové kódy, pomohou při identifikaci a interpretaci podstatných jevů nacházejících se ve velkém množství dat.

4.2 Analýza

Na základě výzkumných otázek a záměru práce se jedná o kategorie následující — *Právo na město, odpor proti komodifikaci veřejného prostoru; Klimatická spravedlnost a Změna přicházející zevnitř*. Tyto 3 kategorie mají za cíl vystihnout alespoň část podoby současného antikapitalismu a jeho podstatných myšlenek. Je zřejmé, že pouze pod 3 kategorie nelze vměstnat veškeré proudy proti-kapitalistických idejí v současnosti, zpracovat takto obsáhlé téma není v možnostech práce.

Zvolené kategorie jsou v podstatě vyústěním taktiky ve formě prefigurativní politiky, které se věnovala část teoretická část práce. To jednak souvisí s již také zmiňovaným trendem určitého rozměňování hranic mezi jednotlivými subkulturami, kdy je již nespojuje jen zájem o stejnou hudbu a podobný styl oblékání. Lze to sledovat na příkladu punkové subkultury, která se v 90. letech proměnila spíše v nenápadnou, avšak s nesenými anarchistickými ideály, jež se staly opravdovými hodnotami a ne jen formou protestu proti společnosti (Clark 2003: 234). Takové anarchistické tendence jsou poté zjevné na jejich požadavku o svůj vlastní autonomní prostor, taktikou přímých akcí a požadavkem na změnu systému ve jménu záchrany klimatu a rovněž v prostředí *Do It Yourself* kultury, ve kterém se snaží nastavit vlastní pravidla a systém, který by odpovídal jejich požadovanému světu (Holtzman a kol. 2007).

5. Právo na město

S pojmem *právo na město* přišel poprvé sociolog Henri Lefebvre ve stejnojmenném manifestu (1996), ve kterém označil město za kolektivní prostor, o kterém mají právo rozhodovat jeho obyvatelé. Tohoto hesla se chopila ke konci 20. století různá sociální hnutí, jež se aktivizovala v urbánním prostoru. Harvey (2008: 23) dokonce mluví o svobodě přetvářet města a s nimi sebe samé jako jedno z nejvíce opomíjených lidských práv. Nejradikálnější formou „využívání“ tohoto práva je jednoznačně squatting. Zkoumaní aktéři spatřují příčinu odcizování města od svých obyvatel především v ekonomickém systému, jenž ovlivňuje podobu a vývoj města.

„Kapitalismus přetváří město k obrazu svému, lidé, kteří jsou jeho součástí, začínají hrát roli pouhých konzumentů, kteří nemohou do procesu utváření města nikterak mluvit.“ (Existence 2015a: 20).

Z pocitu nutnosti práva na město vychází rovněž akce *Vzpurná Praha: Dny práva na město* pořádané *Kolektivem 115* v letech 2018 a 2019, na kterých byly

vedeny panelové diskuze, workshopy a přednášky především o krizi bydlení, ale rovněž i o alternativách současného stavu ve formě komunitních zahrad a především squattingu. Pořadatelé akce si právo na město představují v různých podobách: *„Může to být právo na veřejný prostor a jiné formy městských společných statků, jako jsou voda, vzdělání, čisté životní prostředí, nebo bezpečné ulice. Je to právo podílet se na městském plánování a spoluvytváření městského prostoru, nebo právo na kvalitní veřejné služby.“* (Kolektiv 115 2018). Příčiny kritizovaných nedostatků jsou opět spatřovány v ekonomickém systému: *„Změna klimatu i krize bydlení přitom mají totožnou příčinu – neoliberální kapitalismus a růstový model naší ekonomiky.“* (ibidem).

V kapitalistickém systému, ve kterém platí nedotknutelnost soukromého majetku, se o obsazování domů přemýšlí především jako o nelegálním jednání, ale rovněž jako o politicky antisystémovém činu. K problematice pojetí soukromého vlastnictví se staví anarchističtí aktivisté následovně: *„[j]e třeba rozlišit osobní vlastnictví, které člověk potřebuje ke svému životu a které běžně či rekreačně využívá, a soukromé, které do takové kategorie nespadá. Samostatnou kapitolou je pak ladem ležící soukromé vlastnictví, jako jsou třeba prázdné domy. Je zcela legitimní je využít k jejich původnímu účelu, tedy bydlení či komunitní činnosti.“* (Anarchistická federace 2019). Sociolog Owen (2009) si všímá na případu rozjíždějící ho se squattingu v Nizozemsku, že obdobné jednání nabízí rozmanitější možnosti, než jen získání střechy nad hlavou a propagování svých ideálů. Squatting nabízí prostředek k vytvoření autonomního prostoru, jenž aktivistům naskýtá možnost rozvoje vlastních činností (ibidem: 53). S podobným záměrem se pokusil prorazit, v současnosti již zaniklý, projekt *Autonomního sociálního centra Kliniky* na pražském Žižkově. Jeho iniciátoři ve výroční zprávě z roku 2017 proklamují, že: *„Autonomní sociální centrum Klinika má za cíl nabízet nekomerční a nízkoprahový prostor v rámci Prahy. Umožňovat komunitní setkávání, rozvoj nezávislé kultury a organizaci sociální hnutí, která usilují o ekonomicky spravedlivou, environmentálně udržitelnou a svobodnou*

společnost.“ (Klinika 2017). Zabráni prázdného domu, tedy obhajují a opodstatňují vznikem prostoru pro veřejné užívání.

Obdobné aktivity, a především otevření se společnosti, vytváří mezi sociálním centrem a „pouze“ squatem značný rozdíl. Zároveň politizace samotného činu, respektive obsazení soukromého majetku, a právě politizace skrze tyto podružné činnosti, má za cíl konfrontovat a podřývat neoliberalismus a zabírat své místo v městském prostoru (Hodkinson, Chatterton 2006: 310). Praxe, jež zavedli aktivisté v rámci Kliniky, odpovídá rovněž představené teorii prefigurativní politiky (viz kapitola o nových sociálních hnutích). Aktivisté okolo tohoto centra se snažili se strategií změny vlastního života a prostředí přispět ke změně společnosti. Sami to deklarují následovně: „*Klinika se naopak snaží rozvíjet jiné sociální vztahy, hodnoty a subjektivity založené na sdílení, dohodě, spolupráci a vzájemné pomoci. Klinika je tak součástí naší každodenní vzpoury proti kapitalistickému diktátu placené práce za mzdu kombinovaného s neoliberálním imperativem, aby se každý stal podnikatelem se svým vlastním životem.*“ (Klinika 2015). Navíc veškeré aktivity na *Klinice* byly dostupné zdarma nebo za dobrovolný příspěvek, a to včetně baru, na kterém se platilo pouze tolik, kolik lidé měli možnost zaplatit. Taková podoba sdílení a dobrovolnosti ve své prefigurativní podobě úspěšně vzdoruje tržní logice, ke které se kolektivy staví kriticky do opozice.

Tím, že se centrum otevřelo širokému spektru veřejnosti, nebyla na rozdíl od předchozích pražských squatů *Klinika* pouze uzavřeným subkulturním „ostrovem svobody“, ale spíše „prahem“, skrze který se jejich politika dostávala mezi širokou veřejnost (Novák 2018: 256). Jednak to souvisí s taktikou, jež lidé okolo *Kliniky* zvolili, ale rovněž s postupným rozměňováním subkulturního prostředí, o kterém se zmiňovala předchozí teoretická část práce. Subkultury již nejsou uzavřeny pouze do svých komunit, ale spolupracují s širokou řadou kolektivů a iniciativ. Předchozí squaty jako *Milada* či *Ladronka* určitým způsobem trpěly „subkulturní kolonizací“ (ibidem: 2013), kdy se squaty stávaly pouze centrem

pro setkávání vybraných subkultur. To se podařilo Klinice zvrátit a až do svého konce přitahovalo různé skupiny příznivců.

Autonomní sociální centrum Klinika vzniklo obsazením prázdného domu v Jeseniově ulici v Praze v listopadu 2014. Zpočátku nelegální zabrání domu původně ve vlastnictví Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových se proměnilo na roční podmíněnou výpůjčku mezi aktivisty a státem potvrzenou smlouvou. Ta však nebyla v roce 2016 prodloužena a *Klinika* se stala opět squatem. Aktivisté tedy udržovali centrum v budově až do vyklizení exekutory v roce 2019 nelegálně (srov. Svatoš 2019). Obsazení bývalé plicní kliniky zažehlo v subkulturním prostředí aktivistů novou jiskru. Dva měsíce po vzniku centra *Kliniky* vychází v magazínu *Existence* výzva: „*Zakládejme autonomní sociální centra, která utváří společný prostor v tom nejširším slova smyslu. Obsazujme prázdné domy, berme si zpět vyvlastněný prostor pro bydlení. Bojujme o veřejný prostor měst, který je okupovaný reklamami, sterilitou a automobily – bojujme graffiti, street artem, plakátováním, poškozováním a pozměňováním reklam...*“ (Existence 2015b: 9).

Po vyklizení prostoru projektu *Kliniky* však touha po obdobných místech v subkulturním prostředí neuhaslá, ba naopak: „*Dva roky od vyklizení autonomního sociálního centra Klinika je na čase obsadit nové Kliniky a nové Milady a nové Ladronky. Vrátit tak městu to, co mu stát násilně vzal. V obsesi vlastnit majetek bez ohledu na jeho použití byla zničena místa pro sociální spravedlnost. Je proto třeba vytvářet nové otevřené domovy pro dobrovolné aktivity překračující hranice ideologií i tržního světa.*“ (Opravdu Dobré Squaty 2021a). Zpočátku roku 2021 byla z kolektivu *Opravdu Dobré Squaty* iniciována akce „*Ukažme si na prázdné domy!*“, jenž vyzývá k otevřené akci po celé republice na Facebookové události: „*Vyberte si ve svém městě, čtvrti, ulici prázdný dům a v týdnu od 10. do 17. 1. ho veřejně označte. Plakátem, transparentem, či jinak. Vyfoťte své dílo a označte ho hashtagem #domyprolidi, či nám jej pošlete do zpráv.*“ (Opravdu Dobré Squaty 2021b).

Akce se však většího ohlasu nedočkala a k výzvě podle instrukcí ke sdílení se připojily pouze kolektivy z Jilemnice a Plzně. Jilemnická iniciativa oblepila slogany chátrající budovu na Masarykově náměstí. V Plzni místní kolektiv *Food not Bombs* označil 4 prázdné domy, které oblepil slogany typu „Obsad’ a žij“ nebo „Zde nechává chátrat město“ (#domyprolidi 2021).

V obdobném duchu se nesla akce „*Obsad’ a promítej*“ v roce 2020 opět pořádaná kolektivem *Opravdu Dobré Squaty*. Pořadatelé dočasně obsadili blíže nespecifikovaný dům v Praze, ve kterém přichystali promítání dokumentárních snímků pod heslem: „*V Praze jsou tisíce prázdných domů a my si teď jeden půjčíme*“ (Anarchistická federace 2020). Souřadnice místa konání se rozeslaly pouze dalším známým aktivistům, konkrétní dům lze tedy pouze odhadnout ze sdílené fotografie. Podle článku od jednoho z pořadatelů se akce nakonec zúčastnilo okolo 70 lidí. Událost byla ukončena vyvěšením transparentů s hesly „Tady nesmíš bydlet“ a opuštěním budovy (ibidem).

Analyzovaná uskupení viní kapitalistický systém z toho, že odcizuje město od jeho vlastních obyvatel a odebírá jim možnost rozhodovat o jeho směřování a podobě. Rovněž se staví do protiváhy k neoliberálnímu městskému prostředí, které podle nich pouze funguje se snahou o generaci zisků, opomíjí skutečné potřeby jeho obyvatel a nechává při tom chátrat nevyužité budovy. Na to se snažil reagovat projekt *Autonomního sociálního centra Klinika*, jenž se zformoval nejprve nelegálním obsazením domu bývalé plicní kliniky na Žižkově. V centru *Klinika* se aktivisté snažili vytvořit prostředí, které by se vymanilo z tržního prostředí a otevřelo se jako prostor, v němž by se mohla budovat společnost podle jejich představ. Po intervenci ze strany státu však tento projekt byl nakonec ukončen a v prostředí aktivistů zůstal zjevný zájem o podobné místo, které se však zatím od té doby nepodařilo vytvořit.

6. Klimatická spravedlnost

„Chceme spravedlnost klimatickou – globální šanci pro příští generace; svět, kde bohaté země netěží z těch chudých; společnost, která se nebude řídit finančními kalkulacemi nepatrné skupiny hrabivců, ale bude mít na zřeteli zdravý a důstojný život všech obyvatel planety.“ (Anarchistická federace 2017).

V rámci hnutí ekologických aktivistů panuje ideová různorodost. Největší neshody přetrvávají na subjektu změny — zda je potřeba změnit hodnoty jednotlivých lidí, nebo zda je třeba kompletně proměnit systém a společnost (Dryzek 2005). I přes patrné rozdíly, však panuje shoda na nutnosti jednat. První přístup ke změně pramení z filozofie hlubinné ekologie. Autor tohoto termínu Arne Naess (1996), tvrdí, že ekologická krize je důsledkem *antropocentrického humanismu* a volá po *ekocentrickém* přístupu. Podle Naesse je třeba, aby se lidé ztotožnili s přírodou a přestali se nad ní hierarchicky stavět. Naopak druhý přístup k ekologické krizi viní společenskou hierarchii. Dlouholetá nadvláda člověka nad člověkem vedla k ospravedlnění nadvlády člověka nad přírodou, s čímž souvisí tlak na neustálý růst ekonomiky (Bookchin 1986: 6).

Obdobně jako Bookchin se staví k boji s klimatickou krizí a růstovou ekonomikou kolektiv *Against Coal*, jenž v roce 2019 symbolicky obsadil rypadlo ve Vršanech a vydal k tomu následující prohlášení: *„Řešení klimatické krize se neobejde bez systémových změn. Klimatická krize je přímým vyústěním kapitalistického systému, který je založený na vykořisťování a nekonečném růstu. Expanze do nekonečna není na jedné planetě možná. Nelze vyřešit problém bez odstranění jeho příčiny.“* (Against Coal 2019).

Kromě nutnosti ekonomické a systémové změny aktivisté v klimatické krizi spatřují sociální rozměr. Uskupení *Limity jsme my* ve svém manifestu prohlašují, že: *„[k]limatické změny kopírují mocenské rozložení ve společnosti a prohlubují nerovnost na mnoha úrovních. Problémy spojené s měnícím se klimatem postihují nejvíce nejchudší státy globálního jihu, ačkoliv k vypouštění emisí přispívají*

nejméně. Podobně v rámci států bývá nejvíce znečištěné životní prostředí v místech, kde se zároveň vyskytují největší sociální problémy. Ekologické katastrofy nejhůře dopadají na chudé, lidi jiné než bílé barvy pleti a ženy. Sucho a přírodní katastrofy jsou jednou z příčin migrace, kvůli kterým jsou desetitisíce lidí nuceny opustit své domovy.(...) Přišel čas to změnit.“ (Limity jsme my 2019). Klimatická krize tedy podle nich dále přispívá v prohlubování existujících nerovností mezi lidmi.

Z radikálnějších pozic aktivistů jsou kritizovány i snahy o environmentální politiky v rámci stávajícího ekonomického systému. „Úkolem zeleného kapitalismu je odvrátit pozornost od otázek, které se v první řadě zabývají podílem kapitalistické ekonomiky na devastaci životního prostředí a její schopností se s těmito problémy vypořádat. Stejně kapitalistické principy a mechanismy, které spustily ekologickou krizi – tzn. ustavičný ekonomický růst, soukromé vlastnictví, zisk a „volné“ trhy – se snaží uplatnit na životní prostředí, aby tuto krizi zažehnal. Slouží k zachování kapitalistické dominance skrze hledání nových způsobů generování zisku a jako ochranná hráz před kritikou ekologů.“ (Zdola 2019: 3). Tzv. zelený kapitalismus a snahy o řešení klimatické krize v rámci současného systému zavrhuje a přichází s radikální výzvou: „Máme-li zabránit tomu, aby globální změna klimatu způsobila naprostý ekologický kolaps, aby znečištění a přelidnění vedlo k vyhubení většiny savců, ptáků, obojživelníků a mořských živočichů, musíme zlikvidovat kapitalismus, nejlépe během několika příštích desetiletí.“ (ibidem).

Téma automobilové dopravy je rovněž často diskutovaným tématem v rámci ekologického hnutí. Autor sloupku v časopisu A2 ho spojuje dokonce spíše se změnou přístupu lidí k dopravě, čímž se liší od předchozích přístupů, kteří požadují změnu systémovou. „Prozíravější než barvení statu quo na zeleno by bylo změnit samo paradigma, skrze něž dopravu vnímáme. Začít chápat osobní auta jako specifický doplněk dopravního systému, a nikoliv jako jeho páteř. Koncipovat město jako prostor, kde se lidé pohybují pěšky či pomocí MHD,

nikoliv auty, která by v ulicích měla být jen vzácnými a dočasnými vetřelci. (...) Až budeme mít na silnici místo padesáti špinavých aut stejné množství kol či jeden autobus, bude už celkem jedno, jaký motor bude mít pod kapotou. Místo přestavby továren je třeba změnit myšlení.“ (Hrdina 2019). Podle takového pojetí řešení klimatické krize není třeba razantní změny systému, ale spíše významná změna myšlení jednotlivců.

„Co na tom, že si zhasnu v kuchyni, když celá Čína svítí?“ Když se na věc podíváte jen z mikroperspektivy, ztrácíte potřebu angažovat se veřejně. „Já třídím, a co dělají druzí, to stejně nemám šanci ovlivnit.“ Obojí je špatně, protože obojí vede k bezmoci. Fungovat bude jedině kombinace obojího. Důslednost ve zlepšování individuální cesty a zároveň politická aktivita, ne nutně systémová a organizovaná – potřebné jsou i iniciativy lokální a spontánní.“ (Mareš 2019). S kombinovaným přístupem obou dvou možností změny odpovídá kulturoložka a aktivistka Zdenka Sokolíčková na otázku týkající se nějakého doporučení na změnu od jednotlivce. K řešení stávající krize je podle ní zkombinovat jak osobní, tak společenskou a politickou zodpovědnost.

V pouhé změně myšlení a změně životních voleb však někteří aktivisté spatřují určité limity. *„Klimatické hnutí neusiluje o to, aby lidé třídili plastové lahve. Neusiluje ani o to, aby si lidé plastové lahve nekupovali. Usilujeme o to, aby se plastové lahve přestaly vyrábět. Usilujeme o to, aby se kvůli výrobě plastových lahví přestala těžit ropa a spotřebovávat elektrina. Usilujeme o konec fosilního kapitalismu, o svět, ve kterém můžou žít i naše děti, jejich děti i zvířata.“ (Existence 2020: 20). Nutnost systémové změny jako podstatu klimatického hnutí si takto představuje Toňa, aktivistka z hnutí *Univerzity za klima*, které na konci roku 2019 obsadilo budovu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. To ve svých 10 požadavcích vyzývá univerzity, aby začali činit pro zastavení klimatického stavu nouze (Univerzity za klima 2019).*

Současná ekologická hnutí, jež vznikly v 60. a 70. letech minulého století se podle Doherty (2002: 155—157) dají charakterizovat určitými specifiky. Při dosahování požadovaných cílů kladou důraz na jejich soulad s prostředky, přičemž zde znova hraje roli tzv. prefigurativní politika. Sám protest tedy má již předjímat prvky žádoucích změn, jež se snaží ve společnosti dosáhnout. Dále mají ekologická hnutí kořeny v kontrakultuře a subkulturách, což se projevuje například na jejich stylu oblékání a alternativním způsobu života, který zpochybňuje základní hodnoty kapitalismu. Dalším prvkem současných ekologických hnutí je kritika nevládních organizací jako například *Greenpeace*, které podle nich nedostatečně bojují na změně sociálních a politických struktur. Zároveň jsou taktiky těchto hnutí více konfrontační a často ilegální.

Právě konfrontační styl, respektive přímá akce je nejčastěji spojovaná taktika protestu s ekologickými hnutími. Přímé akce však nemusí být nutně násilné či nelegální, mohou mít i podobu neformálního jednání. Hart (1997: 43) rozlišuje mezi přímou akcí protestní, tedy například může jít o blokádu rypadla, a akcí neprotestní — jako jsou různé přednášky, workshopy. Přímá akce, především ta protestná, ovšem také funguje jako možnost přitáhnout pozornosti veřejnosti k určitým tématům (Monbiot 1998: 185). Pokud se aktivisté připoutají ke stromu, nebo vtrhnou do dolů, většinou se takové akce dostanou do hlavních zpravodajských relací. S vývojem protestních taktik se přizpůsobuje také přístup autorit k aktivistům. Autority při podobných přímých akcích často rychle zasahují ve jménu odpovědnosti za bezpečí protestujících (Doherty 2000: 71).

Ohledně přímých akcí publikovalo hnutí *Limity jsme my* vlastní příručku, ve které radí jakým způsobem akci zorganizovat, doporučuje vhodný typ a vizuální podobu akce, či dává tipy na formát akce samotné: „*Můžete např. uspořádat tiskovku v zasedačce či vestibulu vaší „oblíbené“ firmy.*“ nebo například „*(...) demonstrace plyšáků může kreativně reprezentovat hlasy těch, kdo jsou z politických her vyloučeni, proti změnám klimatu tak mohou přijít protestovat lední medvědi apod.*“ (Limity jsme my 2019). Rovněž příručka radí jakým

způsobem zacházet s medializací celého protestu: „*Pro co největší dopad vaší přímé akce je klíčové dostat ji do médií. Každopádně je ale třeba myslet na to, abyste měli dobré výstupy pro média – tiskovou zprávu, fotografie, video. Při akci dělejte práci i za novináře, většina fotek v médiích pochází od autorů akce. Nezapomínejte proto na kvalitu fotek a záznamů z vašich protestů.*“ (ibidem), hnutí si je silně vědomé, stejně jako Monbiot (1998), jak důležitá je mediální pozornost.

Specifickou akcí, jež kombinuje oba dva typy protestních akcí podle Hartovo (1997) rozlišení, je *Klimakemp* pořádaný hnutím *Limity jsme my*. Ten v sobě zahrnuje jak přednáškové cykly, tak akční dny, při kterých dochází k nějaké „*občanské neposlušnosti*“ (*Limity jsme my* 2020). Poslední ročník postihla nepříznivá epidemická situace, především neuskutečněním přednáškových cyklů, akční dny ovšem proběhly. V rámci *Klimakempu 2020* došlo k obsazení povrchového dolu Vršany. Aktivisté na důlní stroje rozvěsili transparenty hlásající „*Konec keců, konec uhlí*“, „*Změňme systém, ne klima*“ a pokusili se uprchnout zasahující policii, ta však nakonec protest ukončila (Uhlová 2020).

Jeden z účastníků *Klimakempu* v magazínu *Existence* (2020: 18) popisuje přínos a průběh akce z jeho osobní zkušenosti: „*(...) Další rovinu vidím v tom, že je tam spousta lidí z různých kolektivů a prostředí a nějakým způsobem se mezi sebou síťují, vymýšlejí nové věci a akce. Na kempu je také prostor pro skillsharing a předávání aktivistického knowhow, od workshopů mluvení na demonstracích po akční tréninky. Celý kemp je i ztvárněním jiné logiky než té sobecké, vykořisťující a spotřební, o kterou se opírá naše společnost. Každé ráno probíhá plénum, na kterém si lidi společně rozdělí úkoly nutné pro provoz kempu, třeba doplňování vody, práce v kuchyni, noční hlídky. Během kempu se taky vybírají peníze na jídlo a nezbytné náklady – každý ale může přispět více nebo méně, podle svých možností. Chceme, aby si lidi, kteří na kemp přijedou, sami určovali jeho podobu a fungování.*“ V rámci akce se účastníci snaží o svůj vlastní prostor, jenž by

oponoval a fungoval jako podle nich udržitelná a vhodná alternativa ke stávající podobě společnosti.

Zkoumaní aktivisté bojující s klimatickou krizí spatřují největší problém v kapitalistickém systému. Ten je podle nich založen na vykořisťování a nekonečném růstu, který není udržitelný ve smyslu života na Zemi. I když existují určité rozdílné proudy v pohledu na to, co je potřeba změnit — zda svůj vlastní přístup, nebo především systém, shodují se na potřebě okamžité změny. Nejviditelnější jsou však aktivisté požadující výraznou změnu systému, především konec těžby uhlí a v ideálním případě konec „fosilního kapitalismu“. Každoročním vyústěním snah aktivistů je akce *Klimakemp* pořádaná hnutím *Limity jsme my*, na které jednak existuje snaha o prefiguraci společnosti nespolečenské a nesobecké. Zároveň se zde, kromě přednášek a workshopů, naplánuje a provede protestní přímá akce. Na posledním ročníku konaném v roce 2020 aktivisté za přítomnosti novinářů obsadili povrchový důl ve Vršanech. Kromě nutnosti změny jsou si aktivisté vědomi nutnosti propagace jejich přímých akcí a hlavně požadavků mezi širší veřejnost, což dokládá například jimi vydaná příručka.

7. Změna přichází zevnitř

Zkoumaná aktivistická hnutí a jednotlivci v rámci těchto kolektivů a subkulturních prostředí se však o změnu systému a společnosti nesnaží pouze ekologickými přímými akcemi a zabíráním budov. Následující kapitola nastíní, jakým způsobem se pokouší o politizaci každodenního života změnou vlastního životního stylu, ale rovněž tím, že specifické hodnoty otiskují do všech sociálních kontaktů a ekonomických vazeb. Snaha o proměnu kapitalistického systému tedy probíhá v určité podobě zevnitř samotného systému a života jedinců. Souvisí to také s proměnou punkové subkultury, která vždy v sobě nesla proti-kapitalistický étos. Punková subkultura se kvůli komercializaci punku v 90. letech bez povšimnutí proměnila z vyzývavého stylu oblékání a stylu života

na nenápadné jedince s anarchistickými kořeny. V rámci *Do It Yourself* kultury začalo vznikat velké množství různých *DIY* labelů, kulturních akcí, bister či autonomních prostorů s co nejmenším vlivem vnějšího kapitalismu (Clark 2003: 234).

Základem *Do It Yourself* aktivit je snaha o produkci hodnoty ve smyslu užitkovém namísto směnné hodnoty používané v kapitalistickém tržním systému. I když se stále jedná o nějakou produkci v rámci peněžního systému, snaží se tento systém obejít absencí mocenských vztahů ve smyslu odcizené práce a důrazem na sociální vazby (Holtzman a kol. 2007: 45). Jedinci v rámci takového prostředí se scházejí, aktivizují, organizují a snaží se žít svůj vlastní systém v rámci toho stávajícího. Zároveň podle McKay (1998: 5—6) *DIY* kultura úzce souvisí s nenásilnými přímými akcemi a podporou lokálnosti, jakožto protiváhy ke globalizaci. Tedy i malé akce s dobrovolným vstupným s benefičním potenciálem v sobě mají protest proti kapitalistické společnosti.

Český label *Coffee Breath Records* funguje na bázi dobrovolnictví a benefice v rámci *DIY* etiky. Sami o své produkci říkají: „*Všechna alba na těchto stránkách si můžeš [poslechnout] za dobrovolný příspěvek. Lidi, kteří se na albech, která vydáváme podíleli, tomu věnovali mnoho času a úsilí a za tyto nahrávky nechtějí žádné peníze. Pokud se Ti hudba líbí, máš tady možnost to ocenit tím, že přispěješ dobrovolnou částkou na aktivity, které nám přijdou smysluplné a zároveň se potýkají s nedostatkem financí. Všechny peníze, které tímto projektem vybereme, půjdou čistě na benefiční účely.*“ (Protijed 2017). Proklamují, že jimi veškeré vybrané finanční prostředky rozdělí mezi vybrané kolektivy a hnutí, která sdílejí stejné hodnoty jako kolektiv a fanoušci jejich muziky. „*Ačkoliv v tuhle chvíli nedokážeme přesně říct, kam přesně peníze půjdou, protože se vždy rozhodujeme podle aktuálních kauz a potřeb, chápeme, že to chceš vědět Ty. Snad bude stačit, když napíšeme, že se budeme zaměřovat na kolektivy aktivní v oblasti praktického prosazování rovnostářského prostředí*

ve společnosti, podpory znevýhodněných sociálních skupin či osvobození zvířat a lidí.“ (ibidem).

Důležitým prvek v rámci *DIY* kultury je rovněž nezávislost ve smyslu finančních prostředků. Pro propagaci vlastních hodnot a ideálů nepřijímají takové kolektivy žádné peníze od sponzorů, čímž by se podle nich zaprodali kapitalistickému směnnému systému. Jeden z největších HC/punk festivalů v České republice *Fluff Fest* to ve své prezentaci proklamuje jasně: „*Fluff Fest je multižánrový festival s hc/punkovými kořeny, který propojuje hudbu a politický aktivismus. Podporujeme inkluzivitu, diverzitu, sociální spravedlnost a environmentální aktivismus. Snažíme se vytvořit bezpečný prostor pro zábavu i diskuzi a osobní a umělecké sebevyjádření. Festival je nezávislá, samofinancovaná akce bez podpory sponzorů či státních a jiných dotací.*“ (Fluff Fest 2020). V prostoru festivalu nelze nalézt ani žádná reklamní loga, propagující značky a firmy. Veškerý nabízený sortiment odpovídá *DIY* etice. Pořadatelé a účastníci festivalu si tak každoročně vytváří vlastní prostor, který staví jako alternativu k většinové konzumní společnosti (srov. Kuřík 2018: 47). Dalším důležitým pilířem nejen *Fluff Festu* je politický aktivismus. V rámci areálu festivalu a i samotného programu se nachází tzv. *Infoshop tent*, ve kterém kromě koncertů aktivistických kapel zaznívají přednášky na výše zmiňovaná témata a propagace aktivistických hnutí a jejich činnosti. Posledního konaného ročníku se v *Infoshopu* objevily kolektivy *Limity jsme my*, *Kolektiv 115* či *Kolektivně proti kapitálu* (Fluff Fest 2019).

V podobném duchu jako je organizován *Fluff Fest* se ozývá *Anarchistická federace* se svou výzvou ke kulturně činným jedincům: „*Je čas začít o problémech mluvit a zpívat, začít pojmenovávat věci pravými jmény a mířit na správné cíle. Pokud dokážou hudebníci na festivalech nadchnout jiné pro myšlenku svobody a rovnosti a pomoci jim odmítnout diskriminační předsudky a hierarchii, pak jen houšť.*“ (Anarchistická federace 2019b). Vyzývají hudební

festivaly a menší akce, aby v sobě nesly nějaké poselství, jež by se lépe šířilo dále mezi publikum.

Specifickou formou aktivismu je každodenní politizace jídlem. Na kapitalistický systém produkce potravin může být nahlíženo jako na systém nastavený na výtěžek, čímž by způsoboval nadprodukcí a zbytečný odpad (Gross 2012: 85). Jedinci z punkových subkultur se snaží často vymanit z komodifikace jídla a poohlíží se spíše přímo po lokálních výrobcích, nebo spotřebovávají již odhozené potraviny, tzv. dumpster diving (Clark 2004: 21). S každodenní politizací jídlem souvisí rovněž vegetariánismus a veganství jako velmi častá osobní volba aktivistů. Clark (2008: 420) označuje veganství v kontextu punkových subkultur za velmi účinnou formu aktivismu. V praktikování každodenního veganství a vegetariánismu je spatřována forma odporu vůči korporátnímu kapitalismu, patriarchátu a jako účinný boj s klimatickou krizí (Clark 2004: 29). Na pořádaných akcích a protestech se většinou vaří, či rozdává pouze veganská strava, podobně jako na již zmiňovaném *Fluff Festu*.

„Velká část veganů zakládá svůj aktivismus na tom, že čím víc budou lidé konzumovat veganské produkty od jakýchkoli výrobců, tím spíš přijde změna. Jenže když se podíváme na spotřebu živočišných produktů, tak za loňský rok byla spotřeba masa v ČR největší v historii. Někomu vůbec nevadí chodit do McDonald's jíst veganské burgry a někomu to vadí z různých úhlů pohledu – jako mně.“ (Zuntych 2021). Jan Stromšík známý v HC/punkovém prostředí jako Blum takto v rozhovoru popisuje spojení osobního aktivismu a veganství, při kterém odmítá jak konzumaci živočišných výrobků, tak i podporu korporátních podniků. Podobně jako u klimatické krize nemusí pouze osobní zodpovědnost vést k vytoužené změně.

Spojením jídla a aktivismu se vyznačuje nejcitelněji kolektiv *Food Not Bombs*. *„Aktivisté FNB jsou přesvědčeni, že společnost založená na kapitalistickém systému si lidského života cení méně, než materiálního bohatství... Z FNB se*

stala platforma, na které se setkává množství skupin a jednotlivců bojujících proti ekonomickému a hospodářskému systému, protože dává příklad aktivního boje a reálného odporu.“ (Food Not Bombs nedat.). Tento kolektiv svým zásobováním jídlem aktivistických akcí, ale i rozdáváním jídla „(...) všem bez rozdílu tedy i všem, na které ekonomicky dolehl kapitalismus“ (FOOD NOT BOMBS PRAHA support 2020) brojí proti stávajícímu systému. Kolektiv *Food Not Bombs* rozdává veganské jídlo v České republice již ve více než 15 městech všem bez rozdílu a zdarma, ale také se aktivně účastní zmiňovaných *Klimakempů* a dalších aktivistických přímých akcí.

Na *Food Not Bombs* obdobně nahlíží jedinci z *Anarchistické federace*: „(...) *FNB* je protikladem kapitalistických vztahů, individualismu, autority a hierarchie, funguje na principech konsenzu, vzájemného respektu a odmítání předsudků.“ (Anarchistická federace 2017b), kteří takto shrnují působení kolektivu na hudebním festivalu *Stay Together*, kde kolektiv *FNB* přichystal jídlo a na přednášce představil své aktivity a veganství. Proběhlá akce je zhodnocena jako úspěšný festival „ *kterému nechyběl ideový přesah*“ (ibidem).

Poslední kategorie ukázala, jakým způsobem dokážou aktivisté politizovat jejich každodenní život a jakým způsobem dokáží otisknout klíčové hodnoty do všech sociálních a ekonomických vazeb v jejich prostředí. Výrazným faktorem je politizace jídlem, kdy se veganství stává klíčovou formou protestu proti kapitalistické formě výroby potravin, tak i jako forma boje proti klimatické krizi. Kolektiv *Food Not Bombs* v sobě spojuje význačné znaky současné podoby aktivismu. Rozdáváním jídla zdarma komukoliv bez rozdílu podle nich bojují proti ekonomickému a hospodářskému systému, tím, že využívají vyhozené a jinak poškozené potraviny. Podstatným fenoménem v politizaci života je *Do It Yourself* etika, v rámci které se vytváří hodnota užitková mimo tržní ideu. Ve smyslu *DIY* je vydávána nezávislá muzika, pořádány benefiční koncerty a formovány autonomní prostory pro setkávání. Spojením kulturní akce ve znamení *DIY* etiky a politického aktivismu se vyznačuje již tradiční festival

v České republice *Fluff Fest*. Ten v rámci prostoru festivalu naskýtá možnost nekomerčního vyžití a prostor pro propagaci aktivistických kolektivů a jejich myšlenek. Zároveň se tak všem účastníkům každoročně vytváří vlastní prostor, ve kterém můžou fungovat jako alternativa k většinové konzumní společnosti.

Závěr

Práce si kladla za cíl zmapovat specifické subkulturní prostředí a analyzovat kritické socioekonomické výstupy vybraných uskupení. Přičemž k dosažení cíle práce byla využita především kvalitativní obsahová analýza spolu s dílčími výzkumnými otázkami. V rámci analýzy byly prozkoumány časopisy, manifesty, příručky, ale i profily na sociálních sítích, ze kterých byly získány především informace o proběhlých kulturních a protestních akcích.

Provedená analýza, ale i rešerše literatury v teoretické části ukázala, že jednotlivé hranice mezi subkulturami se na přelomu tisíciletí začaly určitým způsobem rozměňovat a již je velmi obtížné hovořit pouze o specifické subkultuře. Subkulturní prostředí však funguje často v českém kontextu jako místo pro „nábor“ nových aktivistů a členů aktivistických kolektivů. Součástí hudebního festivalu *Fluff Fest* je již tradičně politický aktivismus. V prostoru festivalu se nachází tzv. *Infoshop tent*, jenž funguje jako místo střetávání a především jako místo pro šíření informací o jednotlivých kolektivech a jejich idejích, v případě ročníku 2019 se jedná konkrétně například o *Kolektiv 115*, *Limity jsme my*, *Kolektivně proti Kapitálu*. Hudební akce, ale i hudební produkce také slouží k benefičním účelům, kterými je přispíváno na chod kolektivů, jako jsou například *Food Not Bombs* apod.

Na to jakou formou protestu se zkoumaná hnutí a uskupení vymezují vůči kapitalismu, se snažila práce zjistit odpověď v provedené analýze. Mezi nejčastější formy protestu proti kapitalistickému systému patří jednoznačně přímé akce a prefigurativní politika. Přímé akce jsou v současnosti úzce spjaty spíše s ekologickými aktivisty a jejich protesty. Mezi protestanty obsazující uhelné doly a rypadla se přidávají anarchisté ze všech subkultur a různých hnutí, kteří přidávají protestům na radikálnosti a to především směrem ke kritice kapitalismu. Mezi přímé akce lze rozhodně řadit i squatterské akce, které po vyklizení prostoru *Autonomního sociálního centra Kliniky* mají pouze dočasného trvání. V analýze byly představeny akce od hnutí *Opravdu Dobré Squaty*, jež

inicializovali označení prázdných domů po celé České republice a v roce 2019 obsadili na jednu noc prázdný dům v Praze, ve kterém promítali dokumentární filmy. Specifickou formou protestu mezi současnými anti-kapitalisty je tzv. prefigurativní politika. Ta nabízí jedincům možnost dostat protest do každodenních činností, ať už se jedná o veganství a nepodporování živočišného průmyslu, nebo o život v rámci *Do It Yourself* etiky, při které se snaží konzumovat výrobky pouze od lokálních dodavatelů a bez velkého kapitálu v pozadí. Aktivisté z *Food Not Bombs* se rovněž pokouší o politizaci jídlem, které nabízí zdarma komukoliv ve více než 15 českých městech a také zásobují jídlem různé protestní akce.

K dosažení svého cíle se práce snažila dojít rovněž zodpovězením na otázku: Co konkrétně patří mezi cíle kritiky? Zkoumané kolektivy a hnutí v České republice se vymezují především proti neoliberálnímu prostředí v městském prostoru, vlivu kapitalismu na životní prostředí a na život jedinců, který se ocitá na pomezí komodifikace. Kapitalismus se podle nich rozprostírá po celém prostoru měst a nenechává poté místo na život pro jeho obyvatele. Veškeré aktivity a stavby v rámci města jsou vedeny pouze za účelem zisku, přičemž se opomíjí rozvoj lidských potřeb a především častokrát zmiňované právo na město, které se připomíná i v souvislosti s rostoucími cenami nájmu. Klimatická krize je přičítána kapitalismu jako viníkovi a rovněž jeho tlaku na neustálý a neutichající růst. Nejčastějším heslem mezi ekologickými aktivisty je potřebná „Změna systému“. Aktivisté z kolektivu *Limity jsme my* volají po ukončení těžby uhlí, které dává do spojitosti s kapitalistickým systémem. Na kapitalistickém systému protikapitalističtí aktéři kritizují i jeho vliv na člověka a vztahy, které jsou poté podle nich sobecké, individualistické a autoritativní.

Provedená obsahová analýza se taktéž snažila zjistit, zda zkoumaní aktéři nabízí nějakou alternativu k současnému socio-ekonomickému systému. Samotná alternativa ke kritizovanému socio-ekonomickému systému je nejpodstatněji obsažena v jednotlivých aktivistech, tedy v rámci prefigurativní politiky a

politizaci každodennosti. Analýza ukázala, že častou alternativou jsou autonomní prostory, ve kterých mohou aktéři žít podle vlastních hodnot a idejí. Především se jedná o mimotržní mechanismy, kdy jsou služby a produkty nabízeny buď za dobrovolný příspěvek, nebo za ceny nenavýšené o zisk. Jako s alternativou přicházejí i s rostlinným stravováním, které má přestat s vykořisťováním přírody. Existuje zde i snaha o zrušení vztahu zaměstnavatel a zaměstnanci a zavedení bez hierarchického prostředí. Nejvýraznějším alternativním prostorem ve sledovaném období 2015—2020 bylo jednoznačně *Autonomní sociální centrum Klinika*, které se svými proklamacemi stavělo do protikladu ke kapitalistickému systému a konzumní společnosti. Celé své fungování založilo na netržních mechanismech a na snaze o zformování místa pro „*ekonomicky spravedlivou, environmentálně udržitelnou a svobodnou společnost*“ (Klinika 2017).

Politické požadavky aktivistických subjektů mohou být často nečitelné, či vlastně neúplné bez znalosti kontextu. Nová sociální hnutí již nenesou nějaký konkrétní problém a jeho jednoznačné řešení, častokrát se shodují pouze na potřebě změny. Pro studium jedinců v rámci sociálních hnutí, a tedy pro vůbec lepší porozumění jejich požadavkům, mohou být vhodné etnografické studie, se kterými se výzkumník může dotknout jádra samotných hnutí a to jednotlivých aktivistů. Zároveň jeden ze způsobů výzkumů může být přístup k politickým aktivistům ze subkulturního prostředí a prostředí samotných přímých akcí, ze kterého lze pozorovat takovou formu politiky z nejbližší možné perspektivy. Zajímavým fenoménem pro další výzkum může být také komodifikace samotných subkultur. Některé kolektivy a uskupení se snaží tak moc výrazně odlišit od kapitalistického systému, přičemž se mohou stát vlastně jen další komoditou na odbyt. Zboží určené „rebelům“ se dokonce může prodávat lépe, než „obyčejné“ značky a předměty (srov. Adorno, Horkheimer 2009, Heath, Potter 2012). Z protestu vůči tržnímu systému se tak může nevyhnutelně stát pouze další reprodukce systému samotného.

Seznam literatury

Teoretické zdroje

Adorno, T. — Horkheimer, M. (2009). *Dialektika osvícenství* (Praha: Oikoymenth).

Barša, P. — Císař, O. (2004). *Levice v postrevoluční době: Občanská společnost a nová sociální hnutí v radikální politické teorii 20. století* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Becker, H., S. (1997[1963]). The Culture of Deviant Group: The „jazz“ musician. In: Gelder, K. — Thornton, S. (eds.), *The Subcultures Reader* (London, New York: Routledge), s. 55—65.

Bennett, A. (1999). Subcultures or neo-tribes? Rethinking the relationship between youth, style and musical taste. *Sociology* 33 (3), s. 599 — 617.

Berg, B., L. (2000). *Qualitative Research Methods for Social Sciences* (Needham: Allyn & Bacon).

Bookchin, M. (1986). *The Modern Crisis* (Philadelphia: New Society Publishers).

Císař, O. — Koubek, M. (2012). „Include ‘em all?“ Culture, politics and a local hardcore/punk scene in the Czech Republic. *Poetics* 40 (1), s. 1—21.

Císař, O. a kol. (2011). „Staří, noví, radikální: politický aktivismus v České republice očima teorie sociálních hnutí.“. *Sociologický časopis*, 47 (1), s. 137-167.

Clark, D. (2003). The Death and Life of Punk, the Last Subculture. In: Weinzierl, R. — Muggleton, D. (eds.), *The Post-Subcultures Reader* (Oxford, New York: Berg), s. 223—238.

- Clark, D. (2004). The Raw and the Rotten: Punk cuisine. *Ethnology* 43 (1), s. 19–31.
- Clark, D. (2008). The Raw and the Rotten. In Counihan, C. — Esterik, P., V. (eds.), *Food and Culture: A Reader* (New York: Routledge), s. 411–422.
- Clarke, J. (2004). *Changing Welfare, Changing States* (London: Sage).
- Clarke, J. a kol. (2006 [1975]). Subcultures, cultures and class. In: Hall, S. — Jefferson, T. (eds.), *Resistance through Rituals. Youth subcultures in post-war Britain* (London, New York: Routledge), s. 3—59.
- Cohen, P. (1972). Sub-cultural Conflict and Working Class Community. *Working Papers in Cultural Studies* 2 (Birmingham: University of Birmingham).
- Český rozhlas (2019). *Mainstreamová média a policie vytvořily pocit války, říká o protestech proti MMF sociolog Císař*. 15. 10. 2019, (<https://wave.rozhlas.cz/mainstreamova-media-a-police-vytvorily-pocit-valky-rika-o-protestech-proti-mmf-8091156>; 25. 2. 2021).
- ČT24 (2010). *První protesty odpůrců globalizace zažila Praha při summitu MMF a Světové banky*. 26. 9. 2020, (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1314611-prvni-protesty-odpurcu-globalizace-zazila-praha-pri-summitu-mmf-a-svetove-banky>; 25. 2. 2021).
- Daniel, O. (2016). *Násilím proti novému biedermaieru* (Příbram: Pistorius & Olšanská).
- Daniel, O. a kol. (2016). *Kultura svépomoci* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy).
- Day, R., J., F. (2005). *Gramsci is Dead: Anarchist Currents in the Newest Social Movements* (London: Pluto).

- Doherty, B. (2000). Manufactured Vulnerability. Protest camp tactics. In: Seel, B. a kol. (eds.), *Direct Action in British Environmentalism* (London: Routledge).
- Doherty, B. (2002). *Ideas and Actions in the Green Movement* (London: Routledge).
- Ehrlich, C. (1996). „Socialism, Anarchism and Feminism“. In: Ehrlich, H. J. (ed), *Reinventing Anarchy, Again* (Edinburgh: AK Press).
- Fitzgerald, K., J. — Rodgers, D., M. (2000). Radical Social Movement Organizations: A Theoretical Model. *The Sociological Quarterly* 41 (4), s. 573—592.
- Graeber, D. (2002). „New Anarchists“. *New Left Review* 13, s. 61—73.
- Gross, J. (2012). Capitalism and Its Discontents: Back-to-the-Lander and Freegan Foodways in Rural Oregon. In: Williams-Forson, P. — Counihan, C. (eds.), *Taking Food Public: Redefining Foodways in a Changing World* (New York: Routledge), s. 71–87.
- Haenfler, R. a kol. (2012). Lifestyle Movements: Exploring the Intersection of Life Style and Social Movements. *Social Movement Studies* 11(1), s. 1—20.
- Hart, L. (1997). In Defence of Radical Direct Action: Reflections on Civil Disobedience, Sabotage and Nonviolence. In: Purkis, J. — Bowen, J. (eds.), *Twenty-first Century Anarchism* (London: Cassell).
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism* (Oxford: Oxford University Press).
- Harvey, D. (2008). The Right to the City. *New Left Review* (53), s. 23—40.
- Heath, J. — Potter, A. (2012). *Kup si svou revoltu!* (Praha: Rybka Publishers).
- Hebdige, D. (1979). *Subculture: The meaning of style* (New York: Routledge).

- Hodkinson, S. — Chatterton, P. (2006). Autonomy in the city? Reflections on the social centres movement in the UK. *City* 10 (3), s. 305—315.
- Holtzman, B. a kol. (2007). Do It Yourself... and the Movement beyond Capitalism. In: Graber, D. — Shulkatis, S., *Constituent Imagination: Militant Investigations // Colective Theorization* (Oakland: AK Press), s. 44—61.
- Charvát, J. — Kuřík, B. a kol. (2018). „Mikrofon je naše bomba“ *Politika a hudební subkultury mládeže v postsocialistickém Česku* (Praha: Togga).
- Jandová, O. (2020). Tomáš Kadlec: Chci žít život, kterej mě baví a za kterým si můžu morálně stát. *Soucítne.cz*. 4. 8. 2020, (<https://soucitne.cz/novinky/tomas-kadlec-chci-zit-zivot-kterej-me-bavi-a-za-kterym-si-muzu-moralne-stat>; 8. 3. 2021).
- Kolářová, M. (2009) *Protest proti globalizaci: gender a feministická kritika* (Praha: Sociologické nakladatelství).
- Kolářová, M. (2011). *Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v současné ČR* (Praha: Sociologické nakladatelství).
- Kuřík, B. (2018). Fragmenty politiky & heterogenita punkových festivalů v soudobém Česku. *Central European Journal of Politics* 4 (1), s. 34—56.
- Lefebvre, H. (1996) Right to the city. In Kofman, E. — Lebas, E. (eds), *Writings on cities* (Cambridge: Blackwell Publishers), s. 147—160.
- Leys, C. (2001). *Market Driven Politics* (London: Verso).
- Maeckelbergh, M. (2009). *The Will of the Many. How the Alterglobalisation Movement is Changing the Face of Democracy* (London: Pluto Press).
- Mareš, M. — Smolík, J. (2012). White Power Music and Interconnected Issues in the Czech Republic, 1999—2011. In: Shekhovtsov, A. — Jackson, P., *White*

Power Music. Scenes of Extreme-Right Resistance (Ilford, Northampton: Searchlight), s. 71—83.

Mareš, M., a kol. (2004). *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury* (Brno: Barrister & Principal).

Martin, G. (2014). The Politics, Pleasure and Performance of New Age Travellers, Ravers and Anti-road Protestors: Connecting Festivals, Carnival and New Social Movements. In: Bennet, A. a kol., *Festivalization of Culture* (Burlington: Ashgate), s. 87—106.

McDonald, K. (2006). *Global movements: Action and Culture* (Oxford: Blackwell).

McKay, G. ed. (1998). *DiY Culture. Party and Protest in Nineties Britain* (London: Verso).

Melucci, A. (1989). *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society* (London: Hutchinson Radius).

Melucci, A. (1996). *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age* (Cambridge: Cambridge University Press).

Mlčoch, L. a kol. (2000). *Ekonomické a společenské změny v české společnosti po roce 1989 (alternativní pohled)* (Praha: Univerzita Karlova v Praze — Karolinum).

Monbiot, G. (1998). Reclaim the fields and country lanes! The Land is Our campaigning. In: McKay (ed.), *DiY Culture. Party and Protest in Nineties Britain* (London: Verso).

Muggleton, D. — Weinzierl, R. eds. (2003). *Post-subcultures Reader* (Oxford, New York: Berg).

- Muggleton, D. (2000). *Inside Subculture: The Postmodern Meaning of Style* (Nashville: Vanderbilt University Press).
- Naess, A. (1996). *Ekologie, pospolitost a životní styl* (Pulčík: ABIES).
- Novák, A. (2017). „Nic nechceme, nic nežádáme, bereme si, co nám patří!“ Sociologie nejnovějších sociálních hnutí. *Acta Politologica* 9 (2), s. 57—74.
- Novák, A. (2018). Obsad' a žij: squatting a politika každodennosti v Praze. In: Charvát, J. — Kuřík, B., a kol., „*Mikrofon je naše bomba*“ *Politika a hudební subkultury mládeže v postsocialistickém Česku* (Praha: Togga), s. 211—263.
- Power, G. — Weinfurter, J. (2015). *Thatcherismus v českých zemích: vývoj a percepce* (Praha: Libri a Metropolitan University Prague Press).
- Schreier, M. (2014). Qualitative Content Analysis. In: Flick, U. (ed.), *The SAGE Handbook of Qualitative Analysis* (Dorchester: The Dorset Press).
- Slačálek, O. — Charvát, J. (2019). Setkávání na okrajových scénách. Průsečíky politického a subkulturního radikalismu v polistopadovém Česku. *Český lid* 106, s. 107–126.
- Smolík, J. (2010). *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky* (Praha: Grada Publishing).
- St. John, G. (2008). Protestival: Global Days of Action and Carnivalized Politics in the Present. *Social Movement Studies* 7 (2), s. 167—190.
- Strauss, A., L. (1987). *Qualitative analysis for social scientists* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Svatoš, J. (2019). Lidé vynesli z Kliniky piano a nábytek, pár aktivistů zůstává na střeše. Chtějí tam být i o víkendu. *Český rozhlas*. 11. 1. 2019, (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/autonomni-socialni-centrum-klinika-squat-vyklizeni-exekutor_1901111040_och; 21. 3. 2021).

Thornton, K. (1997). Introduction to the Chicago School and the Sociological Tradition. In Gelder, K. — Thornton, K. (eds.), *The Subcultures Reader* (London: Routledge), s. 11—15.

Williams, R. (2004). „The Cultural Contexts of Collective Action: Constraints, Opportunities, and Symbolic Life of Social Movements.“. In: Snow, A. a kol. (eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing), s. 91–115.

Analyzovaná data

#domyprolidi (2021). In: Facebook — hashtag [online]. (<https://www.facebook.com/hashtag/domyprolidi>; 24. 3. 2021).

Against Coal. [Řešení klimatické krize...] In: Twitter [online]. 31. 10. 2019 (<https://twitter.com/AgainstCoal/status/1189834878499602432>; 22. 3. 2021).

Anarchistická federace (2017). *A3: Za klimatickou spravedlnost.* (<https://www.afed.cz/text/6688/a3-za-klimatickou-spravedlnost>; 21. 3. 2021).

Anarchistická federace (2017b). *Stay Together.* (<https://www.afed.cz/text/6698/stay-together>; 24. 3. 2021).

Anarchistická federace (2019). *A3: Vlastnictví, nebo život?* (<https://www.afed.cz/text/6943/a3-vlastnictvi-nebo-zivot>; 21. 3. 2021).

Anarchistická federace (2019b). *A3: Hudba s názorem.* (<https://www.afed.cz/text/7020/a3-hudba-s-nazorem>; 24. 3. 2021).

Anarchistická federace (2020). *ODS v akci.* (<https://www.afed.cz/text/7234/ods-v-akci>; 21. 3. 2021).

Existence (2015a). Boj o Kliniku. *Anarchistická federace*, s. 20.

Existence (2015b). Obecně sdílené statky proti kapitalismu a za jeho hranicemi. *Anarchistická federace*, s. 9.

- Existence (2020). Univerzity za klima. *Anarchistická federace*, s. 20—21.
- Fluff Fest (2020). *About*. (<https://flufffest.net/about>; 24. 3. 2021).
- Fluff Fest. [*Fluff - Infoshop tent*] In: Facebook [online]. 22. 7. 2019 (<https://www.facebook.com/events/491996571367231>; 24. 3. 2021).
- Food Not Bombs (nedat.). *Co to je Food Not Bombs*. (<https://food-not-bombs.cz/co-to-je-food-not-bombs>; 24. 3. 2021).
- FOOD NOT BOMBS PRAHA support. [Potravinovou pomoc nabízíme...] In: Facebook [online]. 4. 4. 2020 (<https://www.facebook.com/fnbpraha/posts/1513712405452416>; 24. 3. 2021).
- Hrdina, M. (2019). Potřebujeme změnu myšlení, ne motorů – ultimátum. A2. (<https://www.advojka.cz/archiv/2019/11/potrebujeme-zmenu-mysleni-ne-motoru-ultimatum>; 22. 3. 2021).
- Klinika (2015). *Projekt: Autonomní sociální centrum Klinika*. (<http://451.cz/projekt.pdf>; 21. 3. 2021).
- Klinika (2017). *Výroční zpráva Autonomního sociálního centra Klinika*. (https://451.cz/wp-content/uploads/sites/2/vyrocka_final_final.pdf; 21. 3. 2021).
- Kolektiv 115 (2018). *Vzpurná Praha: Dny práva na město*. (<https://k115.org/wp-content/uploads/2018/09/Brozura.pdf>; 21. 3. 2021).
- Limity jsme my (2019). *Jak naplánovat a udělat malou přímou akci*. (<https://limityjsmemy.cz/manual-pripravy-a-realizace-prime-akce/#prirucka-pro-male-prime-akce>; 22. 3. 2021).
- Limity jsme my (2019). *Manifest*. (<https://limityjsmemy.cz/manifest/>; 22. 3. 2021).
- Limity jsme my (2020). *KLIMAKEMP 2020*. (<https://limityjsmemy.cz/klimakemp2020/>; 22. 3. 2021).

Mareš, P. (2019). Tající město. A2. (<https://www.advojka.cz/archiv/2019/24/tajici-mesto>; 22. 3. 2021).

Opravdu Dobré Squaty (2021a). [Dva roky od vyklizení...] In: Facebook [online]. 10. 1. 2021 (<https://www.facebook.com/opravdudobresquaty/posts/208225417626196>; 24. 3. 2021).

Opravdu Dobré Squaty (2021b). [Ukažme si na prázdné domy!] In: Facebook [online]. 9. 1. 2021b (<https://www.facebook.com/events/667896497222396>; 24. 3. 2021).

Protijed (2017). O COFFEE BREATH / ABOUT COFFEE BREATH. *Bandcamp*, 16. 8. 2017. (<https://coffeebreathrecords.bandcamp.com/album/protijed>; 24. 3. 2021).

Uhlová, S. (2020). Klimatičtí aktivisté během obsazování dolů uběhali policii. *A2larm*, 7. 9. 2020. (<https://a2larm.cz/2020/09/klimaticti-aktiviste-behem-obsazovani-dolu-ubehali-policii/>; 22. 3. 2021).

Univerzity za klima (2019). *Požadavky*. (<https://univerzityzaklima.cz/podminky/>; 22. 3. 2021).

Zdola (2019). Zelený kapitalismus. *Anarchistická federace*, s. 3.

Zuntych, O. (2021). „Bez punku bych nebyl abstinent“. *Goethe-Institut*. (<https://www.goethe.de/prj/jad/cs/the/rau/22128660.html>; 24. 3. 2021).

Resumé

The thesis is focused on current anti-capitalist movements in the Czech Republic. These anti-capitalist actors are however analyzed and studied from a subcultural environment, which could become crucial for spreading activist's ideas and also for recruiting new members for these collectives. This subcultural environment is also interesting for its prefigurative feature, it holds a potential to materialize activist's ideas into real world and become tactics of everyday protest politics. Theoretical part of the thesis introduces approaches to studying subcultures, new social movements and current protest tactics of these movements. The analytical part used qualitative content analysis, especially open coding, for collected data. Dataset is mostly composed of subcultural magazines, events and articles on social media or websites. Open coding analysis shown on three categories — right to the city, climate justice and prefigurative change — the most recent topics and tactics in contemporary anti-capitalist movements in the Czech Republic.